

EVOKAČNÉ AKTIVITY

- ➔ Fáza evokácie je veľmi dôležitou súčasťou konštruktivistického vyučovania. Umožňuje aktivizovať existujúce vedomosti a skúsenosti žiakov súvisiace s danou témou. Prostredníctvom evokácie môžeme zistiť, čo už žiaci o téme vedia a aké postoje majú k učeniu sa o téme. To nám umožňuje vychádzať z ich predstáv a lepšie prispôbiť učenie ich potrebám.

Evokácia má niekoľko hlavných výhod:

- Motivuje študentov k učeniu tým, že stavia na ich osobných skúsenostiach a záujmoch.
- Umožňuje nám odhaliť prípadné nesprávne predstavy, ktoré možno následne korigovať vo vyučovaní.
- Rozvíja kritické myslenie žiakov, ktorí vyjadrujú svoje názory a postoje k danej téme.
- Pomáha prispôbiť ciele vzdelávania konkrétnej skupine učiacich sa.
- Pomáha aktivizovať žiakov a v ideálnom prípade zapojiť všetkých žiakov do vyučovania hneď od začiatku.
- Dáva odpoveď na otázku, prečo by sa mal študent danou témou vôbec zaoberať.
- Rozvíja metakogníciu žiakov tým, že ich vedie k reflexii vlastného učenia a k riadeniu procesov učenia.

Najdôležitejšie je, že dobrá evokácia dáva žiakom možnosť vyjadriť svoj názor na učenie. Dáva im priestor na formulovanie vlastných otázok, záujmov a potrieb. Výsledkom je, že učitelia sa prestávajú byť len „objektmi“ učenia a stávajú sa aktívnymi spoluprotvorcami vlastného učenia. A to je mimoriadne dôležité pre motiváciu žiakov a efektívnosť vyučovania.

Preto je dobré evokačnú činnosť starostlivo naplánovať a nevynechať ju.

Pre inšpiráciu ponúkame nižšie viacero podnetných aktivít, ktoré vám pomôžu začať učiť s Gulag XR.

Myšlienková mapa 1 / 20 min.

Opis:

1. Pripravte pre každého žiaka čistý papier a fixky.
2. Vyzvite žiakov, aby do stredu papiera napísali tému "GULAG".
3. Dajte študentom 5 minút na samostatnú prácu. Ich úlohou je zachytiť všetky asociácie, ktoré im k danej téme napadnú. Pojmy môžu zaznamenať vo forme slov, obrázkov, symbolov, čokoľvek im napadne. Dôležité je vytvoriť čo najväčšiu myšlienkovú mapu.
4. Po 5 minútach vyzvite študentov, aby sa spojili do dvojíc. Vo dvojiciach ich požiadajte, aby si navzájom prezentovali svoje myšlienkové mapy. Čo majú spoločné? V čom sa líšia?
5. Každá dvojica dostane 5 minút na to, aby na základe vzájomnej diskusie doplnila pôvodné individuálne mapy o nové návrhy spolužiakov. Cieľom je vytvoriť čo najkomplexnejšiu spoločnú myšlienkovú mapu.
6. Požiadajte niekoľko dobrovoľníkov, aby obišli triedu a nakreslili na tabuľu spoločnú myšlienkovú mapu, do ktorej zaznamenajú najčastejšie sa vyskytujúce pojmy, ktoré sa v triede vyskytli, a aby vybrali niektoré pojmy, ktoré ich zaujali, a okomentovali ich.
7. Nakoniec sa môžete opýtať, či chce niekto ďalší niečo pridať do spoločnej myšlienkovvej mapy.

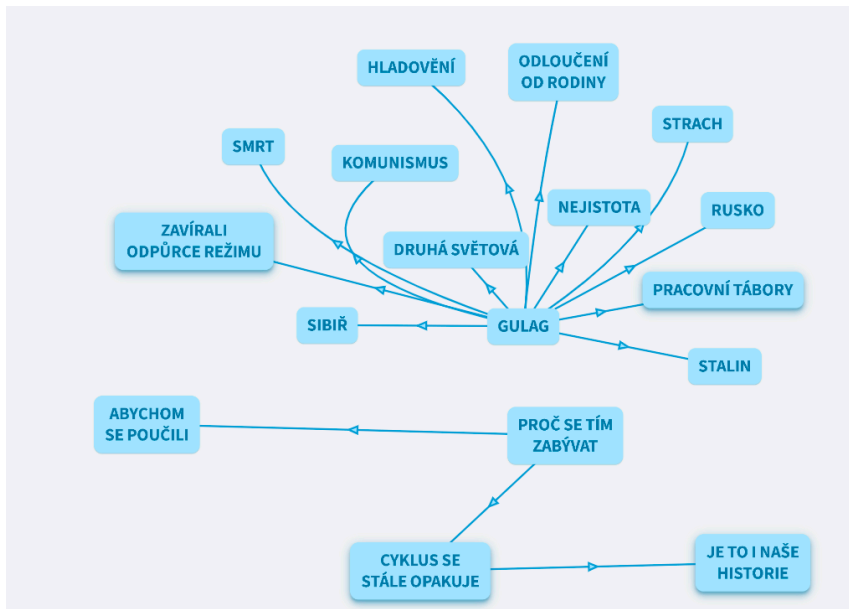
Komentáre a tipy

Tip: Nevymazávajte myšlienkovú mapu. Bude sa vám hodiť vo fáze reflexie. Po tom, ako si žiaci prečítajú príbehy pamätníkov atď. ich môžete vyzvať, aby do svojich myšlienkových máp alebo do spoločnej myšlienkovvej mapy pridali nové pojmy a asociácie (inou farbou). Takto si žiaci môžu sami vizualizovať, čo nové sa dozvedeli.

Vytvorená myšlienková mapa predstavuje aktuálny stav vedomostí triedy o danej téme. Potom môžete vyzvať žiakov, aby sformulovali, či im napadajú nejaké otázky, na ktoré by chceli poznať odpovede v súvislosti s danou témou. Otázky opäť napíšte na viditeľné miesto. Môže vám to slúžiť ako pomôcka na hodine. Potom sa zamerajte na to, aby žiaci mali možnosť nájsť odpovede na svoje otázky počas hodiny. Odpovediam na otázky sa venujte aj v záverečnej reflexii. V žiadnom prípade neodpovedajte na otázky sami! Je to úloha žiakov.

Zde je ukážka autentické myšlienkové mapy, ktorou žiaci vytvorili v aplikácii Orgpad:

Tip: Ak v triede nemáte flipchart, ale len suchú stierateľnú tabuľu, môžete na vytvorenie myšlienkovkej mapy použiť aplikáciu, ako je Orgpad. Takto môžete tabuľu zmazať a myšlienková mapa sa uloží na neskoršiu prácu.

Myšlienková mapa 2 / 20–30 min.

“Prechádzka po galérii”

Opis:

Táto možnosť je vhodná najmä pre menší počet žiakov a umožňuje vyjadriť sa napríklad žiakom, ktorí sa neradi vyjadrujú nahlas.

1. Povedzte žiakom, že si vytvoria tichú myšlienkovú mapu, v ktorej sa môžu vyjadrovať len písaním. V triede musí byť absolútne ticho.
2. Rozdajte žiakom (alebo skupinám žiakov) flipchartové papiere, ktoré si môžu položiť na stôl alebo zavesiť na stenu tak, aby boli viditeľné a prístupné.
3. Každá skupina/žiak má päť minút na to, aby v tichosti písomne doplnila akékoľvek návrhy, nápady, asociácie, obrázky, ktoré má k danej otázke alebo téme.
4. Po 5 minútach sa skupiny vystriedajú, t. j. papier zostane visieť, ale skupina sa presunie na susedný papier a pridá svoje pozorovania. Žiaci sa môžu takto striedať, kým sa nevrátia k svojmu pôvodnému papieru.
5. Každá skupina alebo žiak má potom priestor na krátke zamyslenie sa nad vlastnými postrehami a ocenenie postrehov, ktoré pridali ich spolužiaci.
6. Požiadajte dobrovoľníka, aby si zapísal všetko, čo sa opakuje na všetkých dokumentoch alebo čo považuje za zaujímavé, a použite to na vytvorenie spoločnej myšlienkovkej mapy počas skupinovej prezentácie.

Komentáre a tipy

Tip: Samozrejme, spoločnú myšlienkovú mapu môžete vytvoriť aj sami, t. j. napísať na tabuľu „Gulag“ alebo otázku a nechať žiakov, aby sa hlásili a pridávali svoje postrehy. Toto je zvyčajne najrýchlejšie, ale tí vytrvalejší sa často dostanú k slovu. Preto v závislosti od času zvážte možnosť vyskúšať variant, na ktorom sa zúčastnia všetci.

Brainstorming / 5 min.

Opis:

Napíšte na tabuľu „sovietske represie“ a vyzvite študentov, aby voľne priradili všetky pojmy, ktoré im v súvislosti s touto témou napadnú. Napíšte asociácie viditeľne, aby ich všetci videli.

Dosku neumývajte. Na konci hodiny, vo fáze reflexie, budete môcť na tabuľu doplniť nové pojmy, ktoré vám žiaci povedali po prečítaní príbehov pamätníkov.

Komentáre a tipy

Tip: Prečo je dôležité vrátiť sa na konci hodiny k úvodným aktivitám? Napríklad preto, že to žiakom umožňuje zamyslieť sa nad tým, čo sa vlastne na hodine naučili. Ich subjektívne vnímanie sa totiž môže líšiť od skutočnosti.

Spoločná časová os / 15 min.

Opis:

1. Pripravte pre každého žiaka sadu prázdnych samolepiacich bločkov a fixiek.
2. Každý žiak dostane 5 papierov a fixku. Ich úlohou je napísať na každý lístok jednu dôležitú udalosť, ktorá súvisí s témou sovietskych represí (napr. revolúcia, občianska vojna, vznik ZSSR, vznik gulagov, Veľký teror, Stalinova smrť atď.) Zdôraznite, že na lístky nesmú písať dátum. Na vypracovanie zoznamu majú približne 3 až 5 minút.
3. Rozdeľte študentov do menších skupín (3-4).
4. Vyberte lístky od všetkých študentov v skupine a zamiešajte ich. Rozložte ich v chronologickom poradí na podlahu alebo na lavicu pred skupinu.
5. Úlohou každej skupiny je teraz zoradiť všetky lístky v správnom časovom poradí a vytvoriť spoločnú časovú os. Majú na to 5 až 10 minút.
6. Nechajte skupiny postupne prezentovať svoje časové osi. Ak je medzi časovými osami nejaký rozdiel, prediskutujte, ktorá verzia je správna a prečo.
7. Ako zhrnutie vytvorte na tabuli záverečnú komplexnú časovú os kľúčových udalostí týkajúcich sa témy sovietskych represí.

Komentáre a tipy

Tip: Ak vás zaujíma, ako koncept historického významu funguje s modelom historického myslenia, navštívte [túto stránku](#).

Jednoduchá časová os / 5 min.

Opis:

Túto možnosť môžete použiť, keď máte málo času.

- Stačí na tabuľu nakresliť časovú os a označiť dnešok a napríklad rok 1914. Teraz vyzvite študentov, aby sa prihlásili a doplnili dôležité udalosti vrátane dátumov.
- Ak sa vám podarí napísať viac udalostí, môžete žiakom povedať, že teraz musia počet udalostí na osi znížiť na polovicu. Musíte teda vybrať tie udalosti, ktoré buď najviac súvisia so sovietskymi represiami, alebo sú významné.

Diablov advokát / 10 min.

Opis:

Táto možnosť je vhodná najmä pre triedu, ktorá nemá veľký záujem o historický výskum. Je obľúbená u učiteľov, ktorým nevadí trochu divadla.

1. Môžete napríklad požiadať kolegu, ktorý neučí dejepis, aby vám pomohol. Vstúpíte do triedy a spôsobom, na ktorý ste zvyknutí, povie, že dnes sa chcete zaoberať témou sovietskych represíí. Napíšete tému na tabuľu. V tej chvíli do triedy vstúpi kolega pod zámienkou, že si ide niečo vybaviť. Všimne si nápis "sovietska represia" a začne sa čudovať, prečo sa zaoberáte takým nezmyslom. Môže napríklad chvíľu držať tému, že žijeme v úplne inej dobe. Ohrozuje nás klimatická kríza, COVID, inflácia, nástup umelej inteligencie, a namiesto toho, aby sa žiaci zaoberali týmito témami, riešia udalosti, ktoré sa odohrali dávno a v cudzej krajine. Opýtajte sa žiakov, či s tým súhlasia. Cieľom je spoločne so žiakmi pochopiť, prečo by sa vôbec mali zaoberať témou sovietskych represíí. Prečo ju považujú/nepovažujú za dôležitú. Dôvody, ktoré žiaci uviedli, napíšete na tabuľu. Potom ich vyzviete, aby povedali, ak ju považujú za dôležitú tému, čo by o nej chceli alebo potrebovali vedieť. Otázky opäť napíšete na viditeľné miesto. Toto sú kľúčové otázky, na ktoré by ste sa mali počas hodiny spoločne zamerať. Dôležité: na otázky neodpovedajte! Namiesto toho pomôžte žiakom, aby si počas hodiny sami našli odpoveď.
2. Ak nemáte kolegu, môžete si podobnú scénu zahrať sami. Musíte sa však pripraviť na to, že niektorí študenti vám povedia, že táto téma pre nich nie je dôležitá a že sa ňou nechcú zaoberať. Podľa našich skúseností je to však nepravdepodobné, alebo sa touto témou bude chcieť zaoberať väčšina triedy. A táto časť potom môže vlastnými slovami verbalizovať, prečo je téma sovietskych represíí dôležitá a prečo sa ňou oplatí zaoberať. A to je oveľa cennejšie, ako keby ste im to povedali.

Komentáre a tipy

Tip: Nemali by sme predpokladať, že ak téma zaujíma nás, bude alebo musí zaujímať aj našich študentov. Môžeme však využiť aktivitu, ako je táto, na pomenovanie toho, prečo nás daná téma zaujíma.

Analýza fotografií / 15–20 min.

Opis:

1. Nepovedzte žiakom tému hodiny. Spomeňte, že ju budeme spoločne hľadať v nasledujúcej aktivite.
2. Vyberte 10-15 súčasných fotografií, ktoré sa týkajú témy sovietskej represie. Môžu to byť napríklad obrázky propagandistických plagátov, zobrazenia zatýkania alebo väznenia ľudí, fotografie z gulagov atď.
3. Vytvorte skupiny po 2-3 žiakoch. Každé skupine dajte jednu fotografiu. Dajte im 2-3 minúty na to, aby si ich jednotlivito pozreli a premýšľali o tom, čo fotografie ukazujú a čo hovoria o danom období.
4. Potom nechajte študentov, aby sa vo dvojiciach alebo trojiciach podelili o svoje pozorovania. Čo vidia na fotografiách? Aké emócie v nich snímky vyvolávajú? Čo sa z nich môžeme dozvedieť o živote v tom čase? Aké otázky ich napadajú?
5. Nakoniec vyberte niekoľko fotografií a premietnite ich celej triede. Nechajte vybraných študentov prezentovať, ako analyzovali a interpretovali fotografiu. Ostatní ju môžu doplniť.
6. Teraz nechajte žiakov pomenovať, čo bude témou tejto hodiny.
7. Požiadajte žiakov, aby chvíľu diskutovali o tom, prečo je táto téma dôležitá a čo by sa o nej chceli dozvedieť. Všetko si zapíšte na viditeľné miesto.

Ako zhrnutie zdôraznite, čo nám fotografie ako historický prameň umožňujú pochopiť o situácii v sovietskej ére. Zdôraznite kritickú analýzu prameňa.

Analýza fotografií / 5 min.

Ak nemáte dostatok času, môžete vyššie uvedenú aktivitu zjednodušiť tak, že vyberiete len jednu fotografiu a necháte žiakov, aby sa k nej vyjadrili a nahlas povedali svoje postrehy.

Komentáre a tipy

Tip: Fotografie a mnoho ďalších informácií nájdete na webovej stránke Múzea Gulag gulag.online.

V-CH-D / 15 minut

Opis:

Táto činnosť nám môže veľmi dobre poslúžiť vo fáze evokácie aj reflexie. A čo je najdôležitejšie, môže žiakom poslúžiť aj ako akýsi záznam z vyučovacej hodiny.

1. Na tabuľu alebo flipchart napíšte tému "Sovietske represie" a vytvorte tabuľku s tromi stĺpcami pod ňou:
  - Čo už vieme o sovietskej represii?
  - Čo ešte chceme vedieť?
  - Čo sme sa naučili
2. Rozdajte žiakom papiere a nechajte ich 5 minút samostatne rozmyšľať pri písaní o otázke. Stĺpec "Čo sme sa naučili" zatiaľ nechajte prázdny. Budú ho môcť vyplniť počas hodiny alebo počas záverečnej reflexie.
3. Rozdelte žiakov do skupín po 4-5. Ich úlohou bude vzájomne si zdieľať odpovede na uvedené otázky a napísať ich do osnovy na tabuľu.
4. Skupiny postupne pridávajú svoje nápady na tabuľu. Vy ich môžete dopĺňať a usmerňovať diskusiu.
5. Stručne zhrňte, čo bolo vytvorené na tabuľu. Predstavte súčasný stav poznatkov o danej téme a výskumné otázky, na ktoré budeme ako skupina hľadať odpovede.
6. Potom pri ďalšom vyučovaní zohľadnite otázky, ktoré študenti položili. Na otázky neodpovedajte sami. To je úloha žiakov.
7. Priebežne povzbudzujte žiakov, aby si do hárku V-CH-D pridávali poznámky do stĺpca "Naučil som sa". Priestor na doplnenie môžete vytvoriť aj počas záverečnej reflexie.

Komentáre a tipy

Tip: V projekte často pracujeme s výpoveďami očitých svedkov a niektorí študenti môžu mať tendenciu držať sa svojho osobného príbehu. V takejto situácii je dobré povzbudiť ich, aby hľadali spoločné črty v príbehoch svedkov a v ďalších zdrojoch, ktoré budeme na hodine používať, a pokúsili sa o zovšeobecnenie.

Occamova britva / 15 min.

Opis:

Táto aktivita je vhodná pre školy, kde je zvykom, že sa žiaci podieľajú na výbere tém a spôsobov učenia. Pri tejto aktivite žiaci najprv vymyslia rôzne argumenty pre a proti danej téme. Potom o nich diskutujú, vzájomne ich zvažujú a nakoniec hlasovaním vyberú najpresvedčivejšie, t. j. najjednoduchšie a najpravdivejšie vysvetlenie.

Takýto prístup je v súlade s Occamovou britvou, ktorá hovorí, že zbytočne zložitú vysvetlenie treba odmietnuť a je lepšie vybrať to najjednoduchšie, ktoré problém uspokojivo vysvetľuje. Preto sa táto činnosť nazýva Occamova britva.

Pripravte si tabuľu tak, aby ste mohli napísať argumenty študentov do dvoch stĺpcov ZA a PROTI.

Priebeh činnosti:

1. Aktivitu začnete položením pripravenej otázky, napríklad: "Má vôbec zmysel zaoberať sa v škole témou Stalinových represíí a politických procesov?" Dajte žiakom čas na individuálne premýšľanie o otázke počas 2 - 3 minút a zapíšte ich argumenty za a proti.
2. Potom vyzvite študentov, aby postupne prečítali svoje argumenty. Spoločne ich napíšte na tabuľu do stĺpcov ZA a PROTI.
3. Keď sú všetky nápady na tabuľu, otvorte diskusiu. Nechajte študentov diskutovať o tom, prečo áno a prečo nie. Sami sa aktívne zapojte do diskusie kladením doplnujúcich otázok.

Komentáre a tipy

Tip: Namiesto vedenia aktivity môžete vylosovať jedného žiaka, ktorý bude aktivitu viesť (sumarizovať).

4. Ukončíte diskusiu hlasovaním o tom, či sa témou budete zaoberať alebo nie. Hlasuje sa zdvihnutím ruky.
5. Na konci zhrňte diskusiu. Oceňte schopnosť žiakov kriticky myslieť, argumentovať a uvažovať o svojom učení. Zdôraznite, prečo je dôležité uvažovať o problematickej minulosti.

V priebehu aktivity sa určite objavia návrhy, čo by sa študenti chceli naučiť, alebo otázky, na ktoré by chceli poznať odpovede. Na týchto otázkach založte návrh vyučovacej hodiny.

Lodný denník / 15 min.

Opis:

Táto aktivita je vhodná najmä pre menšie skupiny (napr. malé vekovo zmiešané skupiny v triede). Predpokladom sú dobré vzťahy v skupine a ochota aktívne pristupovať k vlastnému učení. Hovorí sa, že túto metódu používali kapitáni lodí, keď potrebovali rýchlo vyriešiť zložitú situáciu. Kapitán najprv vysvetlil situáciu a potom sa k nej všetci striedavo vyjadrovali. Začínal najmladší a potom starší a skúsenejší. Kapitán si všetko vypočul a nakoniec zhrnul, k čomu tím dospel.

1. Vysvetlíme vám princíp lodného brífingu.
2. Položme si úvodnú otázku: „Prečo sa vôbec učiť o sovietskych represiách?“
3. Jeden žiak si vylosuje úlohu kapitána lode - zhrnie diskusiu.
4. Mladší žiaci vyjadrujú svoje názory a argumenty.
5. Starší žiaci hovoria postupne.
6. Kapitán lode (študent) urobí záverečné zhrnutie.
7. Spoločná reflexia diskusie.
8. Tým, že kapitánom nie je učiteľ, ale žiak, môžu žiaci pocítiť väčšiu mieru zodpovednosti a zodpovednosti za diskusiu a rozhodovanie. Učiteľ činnosť iba moderuje.